

ρίοδος. Τὸν εἶδεν ὀπισθεν τοῦ καθάστωτος καὶ μόλις ἔβραυσε τὴν σκιὰν τῆς εὐτυχίας, ἡ σκιά παρήλαθε. Μετ' ὀλίγον ἐνυμφεύθη μετ' ἄνδρός, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ὅστις δὲν τῇ εἶπεν ἕνα θερμὸν λόγον, καὶ τὸν ὁποῖον κατόπιν ἔδλεπε σχεδὸν τρέμουσα. Σχεδὸν τρέμουσα, διότι ὅτε ἐπεφαινότο ἡ αὐστηρὰ μορφή τῶν γονέων ἐκείνου, τοῦ πενθεροῦ ἰδίως, πᾶσα συζυγικὴ θεωρεῖα ἦτο ἀδύνατος. Δὲν παρήλθον· εἰμὴ τινες μῆνες καὶ ὁ σύζυγος ἀπῆλθε πάλιν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ πρῶτος τρυφερὸς καρπὸς τῆς συζυγικῆς τῆς ἀγάπης ἐγεννήθη ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτε ὁ πατὴρ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον τὸ τέκνον ἦν πενταετής. Μήπως τοῦλάχιστον ἡ δύσμοιρος γυνὴ εἶχε τὴν ἀπόλαυσιν νὰ μανθάνῃ εἰδήσεις τοῦ συζύγου ἀπ' εὐθείας; Ὁσάκις ἤρχετο ἐπιστολὰν, καὶ πολλάκις παρήρχοντο καὶ δύο μῆνες, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀποσφραγίσῃ ὁ πενθερός, νὰ τὴν ἀναγνώσκῃ δὲ γεγονυῖα τῇ φωνῇ ὅπως ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὄψματιον ἀκούῃ ἢ τάλαινα διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας τοῦ συζύγου αὐτῆς τὰ νέα.

Ἡ ἀπομεμονωμένη αὕτη θέσις τοῦ ὠραίου φύλλου ἦτο, ὡς φαίνεται, καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ συνήθης. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθην τὴν νέαν ἑλληνικὴν ταύτην ἐπαρχίαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταλύσω, ἀλλεῖψαι ξενοδοχείων, εἰμὴ εἰς φιλοξένους οἰκίας πλουσίων Θεσσαλῶν. Ἐννοεῖτε ὅτι τοῦτο οὔτε κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος, οὔτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήγοντος αἰῶνος ἐγένετο, ἀλλὰ μόνον πρὸ δέκα ἐτῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ οἰκοδόμοισινα δὲν ἐκάθητο μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν τράπεζαν, καταγινόμενη ἐκ τῶν ἐδεσμάτων τὴν παρασκευὴν, ἡ δὲ μεγαλειτέρα κόρη τοῦ οἴκου μᾶς ἐκέρα τὸν οἶνον ὀρθία, καὶ ἤναπτε τὸ σιγάρον μας. Μείζονα ὅμως ἠσθάνθη ἐκπληξιν, ὅτε τὴν αὐγὴν ἐκροῦσθαι ἤρεμα ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνός μου. Ἦτο ἡ οἰκοδόμοισις, ἥτις ἔφερε λάνηνον καὶ λεκάνην ὅπως μοῦ χύσῃ νὰ νυφθῶ. Ἐννοεῖτε ὅτι δὲν ἐδέχθη τὴν φιλοφροσύνην, ἀλλὰ σὰς βεβαιῶ ὅτι ἡ αἰδήμων καὶ καλὴ κόρη τὸ ἐξέλαβεν ὡς προσδοκῶν, ὁ δὲ πατὴρ μοῦ ἐξέφρασε παράπονα.

Τὸ ἐπεισόδιον οὐχ ἦτον τοῦτο καταδεικνύει ὁπόσον εἶνε προσφιλιῆς ἡ ἰδέα τῆς φιλοξενίας παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἄκρος δεσμός πρὸς τοὺς γεννιήτορας, ἡ σύσφιγξις τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν, ἡ πλήρης ἐνότης τῆς οἰκογενείας ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναπτύξῃ ἰδέας καὶ αἰσθήματα τρυφερά καὶ ἐνάργετα. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πάσχοντα ἀπετέλει τοῦ οἰκογενειάρχου τὸ σύνθετος αἰσθημα, καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη ἐνεφιλοχῶρει εἰς τὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας. Ὅταν κρουσθῇ ἡ θύρα πρέπει νὰ ἀνοίξῃ, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἐπιζητῶν ἄσυχον κατὰ τῆς βροχῆς καὶ τῶν χιόνων ἦνε ὁ μισθὸς τοῦ οἴκου ἐχθρός. Ὑπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις διαπλαττόμενον τοῦ οἴκου, ἐὰν ἐκλείψῃ ὁ πατὴρ, ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν ἡ μήτηρ, πᾶσας δὲ τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ὑποχρεώσεις ὁ μεγαλειτέρος υἱός. Ὁ υἱὸς οὗτος ἐπιστатеῖ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀρρένων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν θηλῶν ἀδελφῶν του. Οὐδέποτε διανοεῖται νὰ πλάσῃ αὐτὸς οἰκογενεῖαν πρὶν ὑπανδρεῖσθαι ἐκείνας· ἐὰν ὀλίγη ὑφίσταται περιουσία, αὕτη ἀνίκει ὡς προῖξ εἰς τὰς ἀδελφάς, ἐὰν δὲ οὐδεμία ὑπάρχει, τότε ὁ νέος προστάτης τοῦ οἴκου, χρεοῦται ἵνα ἐπιτύχῃ καλοὺς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν γάμους. Ἐννοεῖται ὁπόσον ἡ ἀληλουχία αὕτη τῶν αἰσθημάτων καθιστᾷ στενωτέρους, εἰλικρινεστέρους τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς. Ἐννοεῖται μετὰ πόσης στοργῆς ἀποδέλπει ἡ μήτηρ, μετὰ πόσης τυφλῆς λατρείας οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ πρὸς τὸν φιλότιμον αὐτὸν νέον, ὅστις οὕτω ὁρῶν ἐν τῷ οἴκῳ οὐδεμίαν νομίζει ὅτι τελεῖ ἐθελουσίαν, ἀλλ' ἀπλῶς καθῶν ἱερὸν πρὸς τοὺς ἐκλιπόντας γονεῖς, οἵτινες ἐξ οὐρανοῦ ἐπιχαίρουσι καὶ εὐλογοῦσι τὰ ἔργα του. Εἶνε πρόδηλον ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται καὶ τὰ αἰσθήματα δὲν περικλείονται ἐντὸς τοῦ ἐγωϊστικοῦ κύκλου τῆς οἰκίας, ἀλλὰ μορφοῦσιν ἀναλόγως καὶ τὴν ὅλην κοινωνίαν, ὑπερπηδῶντα καὶ ταύτης τὰ στενὰ ὅρια πρὸς γενικωτέραν ἀκόμην διάδοσιν.

Μὴ υπολάβετε ὅτι ἀνελίσσω πρὸ ὑμῶν βίον χιμαιρικόν, μὴ ὑφίστάμενον ἐν τῇ πραγματικότητι, μὴ νομίζετε ὅτι ὁ σκοπός μου ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξιδανίκευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος. Τοιαῦται ἀκριβῶς ἦσαν αἱ οἰκογενεῖαι ἡμῶν πάντων πρὸ μίας μόλις ἐξικονταετίας, τὰ ἀγνὰ ταῦτα ἦσαν διατηρεῖ κατ' εὐτυχίαν ἀκόμην ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου καὶ τῆς κωμοπόλεως, ἔχον δὲ τούτων εἰδέτι παραμένονσι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πρωτεύουσαις, παρὰ ταῖς παλαιαῖς ἀρχοντικαῖς οἰκογενεαῖς. Ὁ βίος οὗτος ὁ ἄκακος

καὶ τρυφερὸς ἔχει καὶ τὴν ἐκδηλωσιν ἀγρίων ὁρῶν καὶ ἐνστικτῶν· ὑπάρχουσι καὶ παραδόσεις ἐρριζωμέναι ἀκόμην βαθέως ἐν ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις, παραδόσεις αἰτινες καὶ αὗται ἐπιτάσσαν ἐκ τοῦ αἰσθηματος τῆς στοργῆς, ἀλλὰ σκοπὸν ἔχουσι τὴν πληρωμὴν τοῦ χυθέντος αἵματος. Ὁ Μανιάτης, ὁ ὁρεσίβιος καὶ ἱπποτικός τῆς Μεσσηνίας κάτοικος, ὁπότεν φονευθῇ ὁ πατὴρ, τὸ τέκνον ἢ ὁ ἀδελφός, ὁμνύει φοβερόν ὄρκον νὰ μὴ ἀφήσῃ ἀνεκδίκητον τὴν μνήμην τοῦ θανόντος· περιβάλλεται πένθιμον ὅλως ἡματισμόν, παύει ξυρίζων τὸ γένειον ἐωσοῦ ἀντιμετωπίσῃ τὸν φονέα καὶ τὸν φονεῦσιν. Ἀλλ' ὁ Μανιάτης δὲν ἀπαυδᾷ προσδοκῶν· ὁ ἀντίπαλος στένει ἐν τῇ φυλακῇ ἢ ἐφυγαδεύθῃ παρὰ τῶν οἰκείων του. Αὐτὸς ἀναμένει ἐπὶ 5, 10 πολλάκις ἔτη, ἀλλ' ἀναμένει νὰ μετρηθῇ πρὸς ἐκείνον ὡς ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα ἰσοδυνάμους, οὐχὶ ὡς δολοφόνος ἐνεδρεῦν τὸ θῦμά του. Τὸν συναντᾷ ἐν τῇ ἐξοχῇ ἢ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου· ἐὰν ἐκεῖνος δὲν τὸν ἴδῃ, τὸν καλεῖ μακρόθεν νὰ προσπιδῇ διότι θὰ τὸν φονεύσῃ· τότε μόνον, κενὸι κατ' ἐπάνω του τὸ τυφέκιον ἢ τὴν πιστόλιν, τότε μόνον συναπτόμενος ἐν λυσσώδει μετ' ἐκείνου πάλιν, εἰσάγει τὴν φοβεράν μάχαιραν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἐχθροῦ του.

(Ἀκολουθεῖ).

ΗΡΟΔΟΤΟΣ Ο ΠΑΤΗΡ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

ΣΤ'.

Περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Ἡροδότου.¹

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Ἡ νεότης τοῦ ἱστορικοῦ συμπύπτει καθ' οὗς χρόνους τὸ Περσικὸν βασίλειον εἶχεν ἀναθῆναι εἰς τὸ ὑψίστον τῆς δυνάμεως καὶ ἰσχύος αὐτοῦ σημεῖον καὶ συμπιέζει τὰ διάφορα ἀνόμοια, ἐξ ὧν συνίστατο, μέρη εἰς ἓν ὅλον ἀδιάσπαστον· ἐκυδερνάτο δὲ ἐξ ἐνὸς κέντρου καὶ ὑπὸ μίας βουλῆσεως ἐν τραχεῖα πραγμάτων διατάξει, ἥτις ἴσχυεν ἐξ ἴσου καὶ ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους ἐπαρχίαις αὐτοῦ. Ὁ χιλιετής καὶ ἐπέκεινα ἱστορικός βίος καὶ ἀνάπτυξις πάντων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ λαῶν, ἐφαίνετο ἤδη ἀποτεσματισθεῖς ἐντὸς τοῦ κράτους τούτου, ὅπερ περιέλαβε καὶ συνεχόνευσεν τὰ πάντα εἰς ἓν ὅλον συναφές. Ἡ δὲ παντοδυναμία τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἐξετείνετο ἀνανταγωνίστως ἀπὸ τῆς Θράκης μέχρι τῶν ὀρίων τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Ἐνῷ δ' αὖ ἐνὸς ἐγείρεται ἐνιαῖος ὁ Ἀσιατικός οὗτος κολοσσός, αὖ ἐτέρου οἱ ἐν Εὐρώπῃ λαοὶ κατατετυμμένοι καὶ διηρημένοι μᾶλλον κατὰ φύλα ἢ κατὰ πόλεις, μόλις ἀρχονται περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπτυσσόμενοι. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, τὸ δραστηριώτατον τοῦτο καὶ πρὸς μόρφωσιν ἐπιτηδειώτατον ἔθνος ἐξ ὅλων τῶν ἐν τῇ Δύσει λαῶν, πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχον συμπαγῇ εἰς μικρὰ μὲν, πλὴν ἰσχυρὰ πολιτειακὰ σώματα, πρὸ μικροῦ ἀρξάμενα ν' ἀναπτύσσωνται καὶ ἴδια ἢ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἔτεινον νὰ διασπᾷσθαι καὶ ἐξέλθωσι τῶν στενῶν ὁρίων τῆς μέχρι τοῦδε ὑπάρξεως αὐτῶν, ὅτε τὸ Περσικὸν κράτος ἀείποτε εὐρυνόμενον ὡς κύμα πλατύνει, ἐξῆλθε μέχρι τῶν ὁρίων τῆς ἐξουσίας τῶν δύο τούτων πολιτειῶν. Αἱ κατὰ τὰ ἀσιατικὰ παράλια ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ αἱ πλεῖσται τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους εἶχον ἤδη ὑποκύψει ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν δεσποτείαν τοῦ ἀσιανοῦ βασιλέως, ἡ δὲ μετὰ κουφότητος διεξαχθεῖσα ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ αἱ ἐν Κασίᾳ πολιτεῖαι καὶ πιθανῶς καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, οὐδὲν ἄλλο ἔσχεν ἀποτελέ-

1) H. Stein: Herodotos: Einl. σ. 7. ἐφεξῆς.

σμα ἢ τὸ νὰ ἐπιδαρύνῃ ἔτι μᾶλλον τὸν ζυγὸν τῆς ξενικῆς κυριαρχίας. Μόλις δὲ αἱ πλῆγαι, αἱ ἐκ τῆς ὀλεθρίας ἐκδόσεως τῆς εἰρημῆς ἐπαναστάσεως ἀνοιχθεῖσαι, εἶχον ἐπολυωθῆ, ὅτε ἐγεννήθη ὁ Ἡρόδοτος ὡς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλέως· διότι καθ' ὅλον τὸ μήκος τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δὲν ὑπῆρχον πλέον ἐλεύθεροι Ἕλληνες· ὑφίσταντο δὲ τοιοῦτοι μόνον ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς δυτικαῖς ἀποικίαις αὐτῆς. χάρις εἰς τὴν ἐρρωμένην ἀντίστασιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν πρώτων ἀποπειρῶν πρὸς ὑποταγὴν καὶ τῶν ἀποικίων τούτων ὑπὸ τὸν Περσικὸν ζυγόν. Τὴν ἀποτυχίαν δὲ ταύτην ὅπως ἐκδικηθῇ καὶ ἵνα περιλάβῃ ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου κράτους αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνας, ἐξηκολούθησεν ὁ Ξέρξης περαιτέρω τὰς ὑπὸ τοῦ Δαρείου ἀρξαμένας προετοιμασίας πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπλήρωσε τὴν Ἀσίαν πᾶσαν τοῦ θορύβου τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν. Ὡσαύτως καὶ ἡ Ἀλικαρνασσὸς ἔλαβε μετὰ τῶν ἐπιλοιπῶν Περσικῶν δυνάμεων τὸ ἐπιβεβλημένον αὐτῇ μέρος ἐν τῇ κατὰ τοῦ ἐλληνισμοῦ τούτῳ ἀγωνίᾳ, διότι καὶ ἡ βασιλίς αὐτῆς Ἀρτεμισία κατέπλευσεν ἄγουςά πέντε πολεμικά πλοῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συννέωθη, ὡς γνωστὸν, μετὰ τοῦ βασιλικοῦ στόλου. Αἱ ἀναριθμητοὶ ἐκεῖναι ἀσιατικαὶ δυνάμεις, αἱ ἐξοπλισθεῖσαι καὶ διεκπεραιωθεῖσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, δικαίους ἐξηγεῖραν φόβους παρὰ ἱστοῖς ἀσιάταις Ἕλλησιν, οἵτινες μετὰ συνοχῆς καρδίας ἠτένιζον τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.¹ Ὅτε ὅμως ἡ ἀνέλιπτος καὶ ἀπιστευτος φήμη περὶ τῆς ἐπονειδίστου, ἣν ὑπέστη ὁ βαρβαρικός κόσμος, ἥτις, ὑπὸ λεπτοῦ ζεφύρου τοῦ Αἰγαίου φερόμενη, εὐφροσύνης ἐπληξε τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, ἤκουσε τότε βεβαίως τὸ προσεκτικὸν ἐκεῖνο παιδίον, ὁ Ἡρόδοτος, ἀπὸ τινος στόματος τὴν εὐσεβῆ ἐκφρασίαν, ὅτι ἡ ἀποτυχία ἐκεῖνη τοῦ κραταιοτάτου τῶν βασιλέων τῆς γῆς δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρῇται, ἢ ὡς ἔργον τοῦ ἐξοργισθέντος καὶ τιμωροῦ θεοῦ, ὅστις δὲν ἀνέχεται τὴν ὑπεροχὴν τῶν θνητῶν, ἀλλὰ προσδίδει καὶ κατακεραυνοῖ πᾶν τὸ ὑπερέχον.²

Ἡ βαθεῖα δ' αὕτη καὶ ζωηρὰ ἐντύπωσις περὶ δικαίου τιμωροῦ θεοῦ, ἡ ἐκ τῶν γεγονότων τούτων παραχθεῖσα ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ παιδὸς Ἡροδότου παρέμεινεν ἀνεξάλειπτος μέχρι τῆς ἀνδρικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ὅτε καὶ ἀπεικόνισε ζωηρότατα ἐν ὅλῳ τῷ ἔργῳ του τὰς ἐντυπώσεις ἐκεῖνας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων γεγονότων ἐπὶ τοῦ παιδικοῦ πνεύματος τοῦ ἱστορικοῦ. Αἱ δὲ περὶ τοῦ λοιποῦ αὐτοῦ βίου ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἡμῖν περισσεύονται πενιχραὶ καὶ ἀνεπαρκεῖς εἰδήσεις, εἰ καὶ δὲν διαφωτίζουν ἡμᾶς ἰδίᾳ περὶ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως αὐτοῦ, οὐχ ἥτιον ὅμως δὲν ἀφιστάμεθα πολὺ τῆς ἀληθείας, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἱστορικός πολλὰ ὀφείλει εἰς τὰς προτροπὰς καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πρεσβυτέρων συγγενῶν του, ἰδίᾳ δὲ τοῦ θεοῦ τοῦ Πανυάσιδος. Τὸ δὲ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον στοιχεῖον τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως ἔλαβεν ὁ Ἡρόδοτος ἐκ τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, ἥτις ἦτο γενικῶς τὸ κράτιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μορφωτικὸν τῶν νέων μέσον. Ἐνέκυψε λοιπὸν μετὰ περιπαθείας εἰς τὴν μελέτην οὐ μόνον τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ ἐν γένει τοῦ ἐπικοῦ καλοῦμένου Κύκλου, ἡμέχρις αὐτοῦ τοῦ Πινδάρου καὶ Αἰσχύλου, ἀλλ' ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐμελέτησεν ὑπὸ τὴν ἐπιστάδιαν τοῦ συγγενοῦς του Πανυάσιδος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπόκρυφα τῶν Ὀρφικῶν καὶ χρησμολόγων³ ποιήματα. Αἱ ποιήσεις τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου⁴, τοῦ Ὡλῆνος⁵, Μου-

σαίου¹, Ἀρχιλόχου², Ἀλκαίου³, τῆς Σαπφούς⁴, Σόλωνος⁵, Αἰσώπου⁶, Ἀριστέου⁷, Σιμωνίδου τοῦ Κεῖου⁸, τοῦ Φρυγίου⁹, Αἰσχύλου¹⁰ καὶ Πινδάρου¹¹ ἦσαν ἥδη γνωστὰ εἰς αὐτόν. Μνημονεύει δ' ἐπίσης καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος¹² καὶ Λάδου τοῦ Ἐρμιονέως¹³, χωρὶς ὅμως νάναφθῇ καὶ τὰ ποιήματα αὐτῶν¹⁴.

Πᾶσα δ' αὕτη ἡ φιλολογία ἐπέδρασεν οὐ μόνον ἐπὶ ὅλου τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκφράσεως ἰδίᾳ καὶ ἐπὶ τῆς συντάξεως αὐτοῦ, τῆς συχνότητος ἐπικῆς ἀποβαινούσης, πρὸς δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν γλωσσικῶν φρασεολογιῶν.

Ἰδιάζουσαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς νεανικῆς τοῦ Ἡροδότου παιδείας ἐξήκδικεν ἀναμφιδόλως ὁ θεὸς αὐτοῦ Πανύσις, ἐπικὸς ποιητής, ὅστις εἶχεν ὑμνήσει ἐν ἐπικῷ τε καὶ ἡρωϊκῷ ποιήματι ἐκ ἰδ' βιβλίων συνισταμένῳ τὰ κατὰ τὸν Ἡρακλέα, ὅπερ καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη «Ἡρακλειὰς»¹⁵. Ἐπόμενος δὲ τῷ παροδείγματι τοῦ θεοῦ του μετὰ τοσούτου ἐπεδόθη ζήλου ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τοῦ μυθικοῦ περὶ Ἡρακλέους κύκλου καὶ τῶν τῆς λατρείας αὐτοῦ, ὥστε καὶ μέχρι Τύρου¹⁶ τῆς Φοινίκης ἐπλευσε πρὸς ἀκριβεστέραν ἐρευναν τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ, ὡς διαγρηθὼν ὁ αὐτὸς πληροφροεῖ περὶ τούτου¹⁷. Ὡσαύτως ὁ Πανύσις εἶχε πραγματευθῇ τὴν ἱστορίαν τῆς μεταναστάσεως αὐτῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐν συγγράμματι ἐκτενεῖ, ὅπερ ἐπίσης ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ἡρόδοτος, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, ἐνθα ὑπάρχει ἐγκατεσπαρμένη ἀκριβεστάτη γνῶσις περὶ τῶν καθέκαστα τῶν ἐν λόγῳ ἀποικίων. Καὶ τέλος ὁ Πανύσις ἠσχολήθη μεγάλως καὶ εἰς ἐξηγησὶν καὶ ὁρμνησίαν τῶν διαφόρων ἐκτάκτων τῆς φύσεως σημείων τῶν λεγομένων τεράτων¹⁸, ἐξ οὗ καὶ «τερατοσκόπος» καλεῖται, ἰσως μάλιστα καὶ ἔγραψε περὶ τούτων. Οὐδεὶς ὅμως τῶν πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος ἠδυνήθη μετ' ἴσης πρὸς αὐτὸν ἐπιμελείας καὶ διαπύρου πρὸς τὸ εἰδέναι ἐπιθυμίας νὰ περισυλλέξῃ εἰς ἐν ὅλον τοσαύτας ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν σημείων τούτων καὶ τεράτων καὶ νὰ συνδέσῃ αὐτὰς μετὰ τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ Ἰωνῶν Λογογράφων¹⁹, τῶν ἀσχολη-

1) VII, 6: «χρησιμῶν τῶν Μουσαίου» πρὸς VIII, 96. IX, 43.

2) I, 12: «τοῦ καὶ Ἀρχιλόχου ὁ Πάριος... ἐν ἰαμβῷ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη».

3) V, 95: «ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής».

4) II, 135: «ἀδελφοῦ δὲ Σαπφῶς τῆς μουσοποιού.»

5) I, 29 - 34. 84. II, 177. V, 113.

6) II, 134: «σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιού.»

7) IV, 13: «Ἐφ' ἧς καὶ Ἀριστέης ὁ Καῦστροβίου ἀνὴρ Προκοννήσιος».

8) V, 102: «Καὶ ὑπὸ Σιμωνίδου τοῦ Κεῖου πολλὰ αἰνεθέντα.» καὶ VII, 228.

9) VI, 21: «καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυγίῳ δρᾶμα Μιλήτου ἄλῳσιν.»

10) II, 156: «Αἰσχύλος ὁ Εὐβορίωνος... ἐποίησεν Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Ἀθήνητρος.»

11) III, 38: «καὶ ὁρθῶς μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι νόμον «πάντων βασιλέα φήσας εἶναι.»

12) III, 21.

13) VII, 6.

14) Δὲν μνημονεύει δὲ τοῦ Καλλίνου Ἐρεσίου, τοῦ Τυρταίου, τοῦ Σιμωνίδου ἐξ Ἀμοργοῦ, τοῦ Στησιχόρου καὶ Ἐπιχάρμου.

15) Σουΐδας εἰς «Πανύσιν»: «Ἐγραψε δὲ καὶ Ἡρακλειᾶδα ἐν βιβλίοις ἰδ', εἰς ἔπη θ'. Ἰωνικὰ ἐν πενταμέτρῳ, ἔτι δὲ τὰ περὶ Κόδρον καὶ Ἡλέα καὶ τὰς Ἰωνικὰς ἀποικίας, εἰς ἔπη ζ'.

16) Περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Ἡρακλέους καὶ περὶ τῆς μητροπόλεως τῆς λατρείας αὐτοῦ ἐν Τύρῳ ἴδε τὸ σπουδαιότατον σύγγραμμα τοῦ Preller: Griechische Mythologie II, Berlin 1875. σ. 165-169.

17) II, 44: «... τῶν Ἡρακλέα ἕνα εἶναι νομίζουσι. Καὶ ἐθέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι, ἐξ ὧν οἶδ' ἐν τῇ ἐπὶ τῶν Τύρων τῆς Φοινίκης.» — πρὸς II, 16: «Ἔστι γὰρ ἐν Τύρῳ ἱερὸν Ἡρακλέους παλαιότατον, ὧν μνήμη ἀνθρωπίνῃ διασώζεται». Δουκ. Περὶ τῆς Συρίας θεοῦ. 3: «Καὶ ἔστιν ἱερὸν καὶ ἐν Συρίῃ οὐ παρὰ πολὺ τοῖς Αἰγυπτίοις ἱστοροῦντα, τῶν ἐγὼ πλεῖστα ὁπωπατό γε τοῦ Ἡρακλέους, τὸ ἐν Τύρῳ, οὐ τούτου τοῦ Ἡρακλέους, τὸν Ἑλληνες ἀεὶ δοῦσαν, ἀλλὰ τὸν ἐγὼ λέγω, πολλὸν ἀρχαιότερος.»

18) E. Curtius: Griech. Geschichte: κτλ. II, σ. 271.

19) E. Curtius: Griech. Geschichte: κτλ. II, σ. 269-70.

1) Ἡρόδ. VIII, 10: «Οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα».

2) Ἡρόδ. VII, 10: «Ὅρξ τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἐξ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ μικρὰ οὐδὲν μιν κνίζει, ὅρξ δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα ἀποσκήπτει τὰ βέλεα» φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦσιν. Οὕτω δὲ καὶ στρατός πολλὸς ὑπὸ ὀλίγου διαφθείρεται κατὰ τοιόνδε... οὐ γὰρ ἐξ φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐωυτόν.»

3) Οἷος ὁ ἐν I, 62 ἀναφερόμενος Ἀμφίλυτος ὁ Ἀχαρνῶν χρησμολόγος ἀνὴρ, ὁ Ὀνομάκριτος Ἀθηναῖος ἐπίσης χρησμολόγος VII, 6, καὶ ἄλλοι.

4) II, 23, 53, 116 ἐξ. IV, 29, 32. V, 67., ἐνθα παραθέτει καὶ στίχους Ὀμηρικούς εἰς τὴν Μενελάου Ἑλένης ἀναφερομένους, IV, 32: «ἀλλ' Ἡσιόδῳ μὲν ἔστι εἰρημῆνα.»

5) IV, 35: «Οὕτως δὲ ὁ Ὡλῆν καὶ τοὺς ἄλλους... ὕμνους ἐποίησε κλ.»

θέντων εἰς ἱστορικῆς πραγματείας, ὃν τινες μνημονεύει ὁ ἡμέτερος ἱστορικός, ἀξιοὶ ἀναγραφῆς ἐνταῦθα εἶνε πρὸ πάντων οἱ ἐπόμενοι :

α) Κάδομος ὁ Μιλήσιος ἀκμάδας περὶ τὸ 540 π. Χ.¹ ὅστις πρῶτος συνέγραψεν ἐν περὶ λόγῳ ἱστορικὸν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Κτίσις Μιλήτου καὶ τῆς ὅλης Ἰωνίας ἐν βιβλίοις δ'».

β) Διονύσιος ὁ Μιλήσιος σύγχρονος τοῦ Ἑκαταίου γράψας «Περσικά» ἢ «Τὰ μετὰ Δαρείον» καὶ παντοδαπὰ ἄλλα συγγράμματα μυθολογικοῦ περιεχομένου, ἐξ ὧν βραδύτερον ὁ Ἀλεξανδρίνος γραμματικὸς Διονύσιος ὁ Μυτιληναῖος, ὁ καὶ Σκυτοδραχίων ἐπικληθεὶς, ἠντλήσεν τὴν ὕλην συγγράμματός τινος, ὃ ἐπώνυμος «Κύκλον ἱστορικόν»². Ἀμφότερων τῶν προειρημένων συγγραφέων ἀπώλονται τὰ ἔργα, οὐδενὸς ἀποσπάσματος αὐτῶν περισωθέντος· τῶν δ' ἐπιφερομένων ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἀποσπάσματα μέχρις ἡμῶν διασωθέντα. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ ἑξῆς:

γ) Χάρων ὁ Λαμψακηνός, ὃν Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς³ καταλέγει μετὰ τοῦ Ἑκαταίου, τοῦ Ἀργείου Ἀκουσίλαου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις προδρόμοις τοῦ Θουκυδίδου⁴. Εἶναι δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ Ἡρόδοτου ὁ Χάρων οὗτος, ὃν ὁ Munk θέτει ἐν τῇ 80ῇ Ὀλυμπιάδι, ἥτοι τῷ 456.⁵ Συνέγραψε δὲ περὶ Περσίας, Λυδίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ἐνθα συνανέμισε καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων, περιλαβὼν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν. Ὡσαύτως ἔγραψε καὶ ὠρους Λαμψακηνῶν, ἥτοι χρονικὰ τῆς ἰδίας πατρίδος⁶.

δ) Εἰάνθος ὁ Λυδὸς ἐκ Σάρδεων γράψας «Λυδιακά» ἐν 4 βιβλίοις εἰς Ἰωνικὴν διάλεκτον, ὡς ἐμφαίνουσι τὰ ὀλίγα περιωθέντα ἀποσπάσματα. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ ὠφελήθη ὁ Ἡρόδοτος⁷.

ε) Φερεκίδης ὁ Λέριος, συνήθως ἔνεκα τῆς ἐν Ἀθήναις διαμονῆς του καὶ Ἀθηναῖος καλούμενος περὶ τὰ Μηδικὰ ἀκμάδας. Περιέλαβεν ἐν ἔργῳ τινὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορίαι» εἰς δέκα βιβλία, ὅπερ καὶ «Αὐτόχθονες» καλεῖται, μυθολογικὰς εἰδήσεις καὶ γενεαλογίας, διὸ ἀποκαλεῖται καὶ «γενεαλόγος»⁸.

στ) Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος σύγχρονος σχεδὸν τοῦ Ἡροδότου, γράψας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τῶν ἔργων αὐτοῦ τὰ μὲν εἶναι γενεαλογικοῦ περιεχομένου, οἷον Δευκαλιώνεια, Φορωνίς, Ἀτλαντιάς, Τρωικά, τὰ δὲ χρονολογικοῦ, οἷον Ἰέρεται, Ἥρας καὶ Καρνεονίκα, καὶ ἄλλα χωρογραφικοῦ, οἷον Ἀτθίς, Αἰολικά, Περσικά. Τὰ δὲ περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ἀττικῆς χρονολογίας ὑπὸ Ἑλλάνικου γεγραμμένα ἰσχυρὸν ἐν Ἀθήναις μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἐρατοσθένους⁹. Συνέγραψε πρὸς τοῦτοις καὶ τὰ μετὰ τῶν Περσικῶν καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου γεγονότα, συντομωτάτα ὅμως καὶ ἀνευ ἀκριβείας χρονολογικῆς, διὸ καὶ ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου¹⁰. Οἱ δὲ προηγουμένοις δύο, ὁ Ἑλλάνικος καὶ Φερεκίδης, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Ἀκουσίλαος δὲν ἐπεζητήσαν ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῆς μυθικῆς σφαίρας τὰ θαυμάσια καὶ φαντασιώδη γεγονότα, ἀλλ' ἀπεδέχοντο τὰ περὶ αὐτῶν μυθεύματα ἀμετάβλητα, ὡς εἶχον διαπλάσει αὐτὰ οἱ ποιηταὶ καὶ συνέγραψαν ἐν τέλει ἐπὶ τῇ βάσει τούτων τὰ ὡς ἀκριβῆ καὶ ἀξιόπιστα ὑπ' αὐτῶν θεωρούμενα ἱστορικὰ ἔργα, εἰς τὸ παρελθὼν ἀναγόμενα πάντα, ἐν οἷς οὕτως ἀκριβολογοῦσιν,

ὥστε ὁ Ἑλλάνικος¹ οὐ μόνον τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας προσδιορίζει².

ζ) Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος (550—476), ὅστις ἀποτελεῖ τὴν μετάδοσιν ἀπὸ τῆς λογογραφίας εἰς τὴν καθαρὴς ἱστοριογραφίαν. Ἐπεχείρησε πολλὰς περιγησεις εἰς ἄλλας τε χώρας καὶ δὴ καὶ εἰς Αἴγυπτον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος³. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς Ἰωνικῆς ἀποστασίας ἦτο ἥδη προδεδηκὸς τὴν ἡλικίαν καὶ κατεῖχεν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Περσικοῦ κράτους, διὸ συντεῶς καὶ φρονίμως ποιῶν εἶχεν ἀποτρέψει τοὺς Ἴωνας ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, χωρὶς ὅμως νὰ εἰσακουσθῶσιν αἱ νοουθεσίαι αὐτοῦ⁴. Δύο ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρει ἡ ἀρχαιότης, ἐν ἔθνογραφικὸν «Περσικῆς γῆς» καὶ «Περσικῆς» καλούμενον καὶ ἕτερον ἱστορικὸν «Γενεαλογία» ἢ «Ἱστορίαι» ἐπιγραφόμενον⁵. Γὰρ συγγράμματα τοῦ Ἑκαταίου πολλαχὸς ὠφελήθη ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις ἐπιχειρεῖ πολλάκις νὰ ἐπανορθώσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς περὶ Αἰγύπτου εἰδήσεσιν αὐτοῦ, ἀποδεικνύων οὕτως, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὸν ἱστορικὸν τοῦτον καὶ ἔδεβεν.

Ὡσαύτως φαίνεται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἐγίνωκε καὶ ὠφελήθη καὶ τὰ ἔργα τοῦ συνεχωρίου του γεωγράφου Σκύλακος τοῦ Καρνανδέως καὶ τὸ περιγραφικὸν ἔπος τοῦ Προκοννησίου Ἀριστέου Καῦστροβίου⁷ τὰ «Ἀριμάρπεια ἔπη», ἐν οἷς περιεγράφοντο αἱ εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης χώραι.

Ἄλλοι τινὲς μετὰ ταῦτα ἀκμάσαντες λογογράφοι, οἷον Δαμάστης ὁ ἐκ Σιγείου, Ἴππυς ὁ Ρηγίνος, Ἀντίοχος ὁ Συρακόσιος καὶ Ἀκουσίλαος ὁ Ἀργεῖος παραλείπονται, διότι ἀγνοεῖ αὐτοὺς ὁ Ἡρόδοτος.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀνατροπῆς τοῦ Ἡροδότου εἰρημένα, λαμβάνομεν ὡς πόρισμα ὅτι βάσις μὲν τῆς διανοητικῆς μορφώσεως αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ὁμηρικὴ κυρίως ποίησις, ἔλαβεν ὅμως ὑπ' ὄψιν καὶ ἐμελέτησεν, ὡς προεῖρηται ἥδη, καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ ἀναπτυχθεῖσαν φιλολογίαν. Εἰς συμπλήρωσιν δὲ τῶν γνώσεων του παρεδίδθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Παννάσιδος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γενεαλογικῶν καὶ θεολογικῶν ἐπῶν, γνῶρις αἶμα καὶ πάσας τὰς ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ σωζομένας ἀρχαίας συλλογὰς χρησμών. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἀφοῦ ἐμελέτησεν ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν λογογράφων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἱστορικοῦ Ἑκαταίου, ὑπέξεκαύθη παρ' αὐτῷ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ οὗτος, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἱστορικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ ἐδάφους ἀσχοληθέντων, μακρὰς ἀποδημίας, ὅπως περισυλλέξῃ ἐξ ἰδίας αὐτοψίας τὰς δεούσας πληροφορίας πρὸς συγγραφήν τοῦ ἔργου του, ἐν ᾧ προσέθετο τὴν περιγραφὴν τοῦ κρατεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Τὴν δὲ ἀπόφασιν του ταύτην οὐκ ὀλίγον ὑπεδοήθησεν ἡ θέσις τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀλικαρνασσοῦ, ἥτις ἦν ἡ σπουδαιότερα τῆς Καρίας παράλιος πόλις καὶ κέντρον ἐμπορικῆς περιφανείας, συνδεομένη διὰ λεωφόρων μετὰ τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τῆς τε Ἰωνίας μερικῶς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας γενικῶς. Πρὸς δὲ ἦτο ἡ πατρις αὐτῆς τοῦ Ἡροδότου εἰς ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τῶν νήσων ὅλων, τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν παραλίων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς καὶ μετὰ τῆς Κύπρου, Συρίας, Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου. Ἡ τελευταία αὕτη περίπτωσις ἐπενήργησεν ἀναμφιβόλως ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, νὰ γνωρίσῃ ὅλην ἐξ ἰδίας πείρας τὸ θέατρον τῶν συμβάντων, ἀπερ' προϋτίθετο ν' ἀφηγηθῇ, ὅπως περισυλλέξῃ ἐπὶ τόπου τὰς ἀσφαλτέρας καὶ ἀκριβεστέρας εἰδήσεις.

(Ἀκολουθεῖ).

1) Ἰδ. Ἱστορίαν ἑλλην. φιλολογίας: ὑπὸ Müller, μεταφρ. Κυπριανοῦ, I, σ. 391. — E. Munk: Geschichte der Griechischen Literatur, I, Berlin 1879, σ. 166. καὶ Κλίντωνος: Fasti Hellen. II, σ. 368.

2) E. Munk: Geschichte der griechischen Literatur I, σ. 166.

3) Περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτήρος κτλ. σ. 818: «... ἐν οἷς ἔστιν Εὐγέων τε ὁ Σάμιος καὶ Δημόκριτος ὁ Προκοννησίος, καὶ Εὐδῆμος ὁ Πάριος, καὶ Δημοκλῆς ὁ Φυγαεὺς, καὶ Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὅτε Ἀργεῖος Ἀκουσίλαος καὶ ὁ Λαμψακηνὸς Χάρων, καὶ ὁ Χαλκηδόνιος Ἀμελισταγόρας».

4) Müller: Ἱστορία τῆς Ἑλλην. φιλολογ. κτλ. I, σ. 395. σημειώσεως 1.

5) Geschichte der griech. Literatur: I, σ. 166.

6) Müller: Ἱστορ. ἑλλην. φιλολογ. I, σ. 395, σημ. 4.

7) Munk: Gesch. der gr. Literatur, I, σ. 166.

8) Munk: Gesch. der gr. Lit. I, σ. 166.

9) Munk: Gesch. der gr. Lit. I, σ. 166.

10) I, 97: «τούτων δὲ... καὶ ἤφατο ἐν τῇ Ἀττικῇ συγγραφῇ Ἑλλάνικος, βραχέως τε καὶ τοῖς χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς ἐπιμνήσθη! — πρὸς Müller: Ἱστορ. ἑλ. φιλολ. I, σ. 397.

1) Ἀπόστ. 143. ἔκδ. Didot. *

2) G. Grote: Geschichte Griechenlands: κτλ. I, σ. 270.

3) II, 143.

4) Ἡρόδ. V, 36, 135. — πρὸς E. Curtius: Griechische Geschichte: κτλ. I, σ. 618—619.

5) E. Munk: Gesch. der gr. Liter. κτλ. I, σ. 166.

6) IV, 44. — Καρνανδα νῆσος εἰς τὰ παράλια τῆς Καρίας.

7) IV, 43.